

Η ΣΚΙΑ ΣΤΟ ΔΕΝΤΡΟ

Ποταμόποια/11

Θανάσης Σταμούλης
Η σκιά στο δέντρο

© 2016, Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ & Θανάσης Σταμούλης

Επιμέλεια: Γαβριέλλα Σωτηροπούλου

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Δάφνη Κουγέα

Σελιδοποίηση: Βίβιαν Γιούρη

Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ

Ξενοκράτους 48, 106 76 Αθήνα, τηλ. 210 7231271, fax 210 7254629

www.potamos.com.gr, info@potamos.com.gr

ISBN 978-960-545-061-8

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, κλητός και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου ή τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με το ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης, εξωφύλλου και γενικότερα της όλης αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές, ηλεκτρονικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

ΘΑΝΑΣΗΣ Δ. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Η ΣΚΙΑ ΣΤΟ ΔΕΝΤΡΟ

 ποταμός

ΑΘΗΝΑ 2016

Ευχαριστώ θερμά τη Φωτεινή, την Ελένη,
τον Κωνσταντίνο, τη Μαρία, την Ελίζα, τον Κώστα,
το Γιώργο, την Ευτυχία, το Δημήτρη, τη Ρίτα,
τη Νάνσυ, την Ακριβή, την κυρία Ε. Αυλωνίτη,
την κυρία Γ. Σωτηροπούλου και τις Εκδόσεις Ποταμός.
Και φυσικά τον Θεοδωρή, τον βράχο πάνω στον οποίο
στήριξα κάθε λέξη.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ο ΚΟΚΟΣ ΕΧΕΙ ΜΑΚΡΥ ΧΕΡΙ	9
ΤΟ ΜΠΑΤΖΑΚΙ	30
Ο,ΤΙ ΣΒΗΝΕΙ ΕΧΕΙ ΠΛΑΤΟΣ	39
ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΣΟΥΠΑ	45
ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ ΤΣΑΚΙΖΕΤΑΙ	64
ΤΟ ΛΕΩΦΟΡΕΙΟ	74
Ο ΜΕΤΑΞΕΝΙΟΣ ΔΥΝΑΣΤΗΣ ΛΕΕΙ ΟΧΙ	80
ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΑΚΙ ΣΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ ΜΑΣ ΕΙΠΕ ΤΑ ΔΥΣΑΡΕΣΤΑ ΝΕΑ	85
ΤΑ ΤΡΩΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΝΙΑΣ	99
Η ΣΤΑΦΙΔΑ ΣΕ ΧΟΡΤΑΙΝΕΙ	120
ΜΙΑ ΠΕΤΡΑ ΠΕΦΤΕΙ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ	136
ΟΛΟΙ ΛΕΝΕ ΤΑ ΙΔΙΑ	148
Η ΑΛΥΣΙΔΑ ΤΗΣ ΑΓΚΥΡΑΣ ΕΣΠΑΣΕ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΡΑΒΙ ΠΛΕΕΙ ΑΚΥΒΕΡΝΗΤΟ	149
ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΑΛΛΑΖΟΥΝ ΚΑΘΩΣ ΚΟΙΤΟΥΝ	157
ΤΟ ΧΑΡΟΥΠΙ ΛΙΩΝΕΙ. Η ΣΑΡΚΑ ΛΙΩΝΕΙ	160
ΤΟ ΤΣΟΥΒΑΛΙ ΕΙΝΑΙ ΓΕΜΑΤΟ ΛΕΦΤΑ	166
Ο ΚΟΚΟΣ ΕΠΕΣΤΡΕΨΕ ΑΛΛΑ ΚΑΤΙ ΕΜΕΙΝΕ ΠΙΣΩ	178
ΕΝΑΣ ΦΙΛΟΣ ΝΑ ΜΟΙΡΑΖΟΜΑΙ ΤΗΝ ΠΕΙΝΑ ΜΟΥ	203
ΕΓΩ, Ο ΚΟΚΟΣ ΚΑΙ Η ΠΕΙΝΑ	212
Ο ΚΑΡΟΤΣΕΡΗΣ ΚΑΝΕΙ ΚΑΛΗ ΔΟΥΛΕΙΑ	225
ΤΟ ΔΕΛΤΙΟ	235
ΚΑΠΟΙΟΣ ΚΟΙΜΑΤΑΙ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΦΟΙΝΙΚΑ	240
Ο ΒΛΑΣΣΗΣ ΠΕΘΑΙΝΕΙ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΚΟΜΗ ΖΩΝΤΑΝΟΣ	251
ΤΟ ΣΤΟΜΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΠΟΔΙΑ	275
ΟΙ ΤΥΨΕΙΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΜΑΣ	293
Η ΠΕΙΝΑ ΣΤΟ ΠΙΑΤΟ	305
ΕΝΑ ΚΑΡΑΒΙ ΠΙΑΝΕΙ ΣΤΕΡΙΑ	307
Η ΥΠΟΣΧΕΣΗ ΕΡΧΕΤΑΙ ΜΕΣΑ ΣΕ ΕΝΑ ΚΟΥΤΙ	314
ΕΝΑΣ ΚΑΛΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	320

ΓΥΡΙΣΤΕ ΤΟ ΚΟΥΜΠΙ 326 / Η ΠΟΛΗ ΑΔΕΙΑΖΕΙ 330 /
1625 332 / ΜΙΑ ΧΟΥΦΤΑ ΦΑΣΟΛΙΑ ΓΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ 334 /
ΟΙ ΜΕΡΕΣ ΠΕΡΝΑΝΕ ΚΑΙ ΤΟ ΔΩΜΑΤΙΟ ΣΤΕΝΕΥΕΙ 339 /
Ο ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΟΝΟΣ 343

Ο ΚΟΚΟΣ ΕΧΕΙ ΜΑΚΡΥ ΧΕΡΙ

Καθώς ο ήλιος άρχισε να στρίβει στον ουρανό, μέσα από τις γρίλιες του κλειστού παραθυρόφυλλου πέρασαν μικρές κίτρινες λωρίδες. Άλλες έπεσαν στο πάτωμα, άλλες στο κρεβάτι μου. Εκείνες που ξάπλωσαν δίπλα μου έγιναν χρόνος και το δωμάτιο μίκρυνε μία σπιθαμή: όταν ο χρόνος σε κυνηγάει, συστέλλεται, και η σκέψη σου τρέχει γρήγορα. Μονάχα οι φτέρνες σου καρφώνονται στο χώμα για να μπορέσεις να δεις τον εαυτό σου να καταρρέει. Πήρα μια βαθιά ανάσα και στύλωσα τα πόδια μου στο πάτωμα. Τα ρούχα ήταν απλωμένα στην καρέκλα. Φόρεσα πρώτα το τσόχινο παντελόνι μου, έπειτα το λευκό μου πουκάμισο και στο τέλος το τσόχινο σακάκι μου. Ξαφνικά η πόρτα του δωματίου άνοιξε, η γραβάτα κρεμάστηκε στον λαιμό μου, ο χρόνος απέκτησε μάτια.

«Βιάσου», είπε. Η φωνή του χρόνου είχε τη χροιά του πατέρα. «Όπου να 'ναι θα φτάσει ο Κόκος με το λεωφορείο. Το μεσημέρι θα σε βρει στην Αθήνα».

Η πόρτα έκλεισε, η καφέ γραβάτα έκανε έναν γύρο στον λαιμό μου, τα χέρια μου σχημάτισαν έναν κόμπο σφιχτό, ο οποίος γλίστρησε στο στέρνο και κάθισε στο στομάχι μου.

Βγήκα στον κήπο, ο πατέρας παρέμεινε στην κουζίνα. Δεν είπε κουβέντα, ετοίμαζε τον καφέ του.

Σήκωσα το κεφάλι και ο κήπος χώθηκε στα βλέφαρα. Όταν φτάσαμε στο νησί, αυτό το μέρος ήταν μόνο χώμα και πέτρα. Ο πατέρας το πήρε στα χέρια του, το έκανε κάτι σημαντικό. Ένα μέρος να ξαποσταίνει, ένα κομμάτι γης να μας ταΐζει.

Ο κήπος τύλιγε το σπίτι, θύμιζε ένα κεφαλαίο Π. Στην πίσω μεριά δεν φυτέψαμε τίποτα. Σε εκείνο το σημείο υπήρχε χωματόδρομος και τα αυτοκίνητα που κατευθύνονταν στο χωριό έζυναν το σπίτι με τις ρόδες τους. Στα πόδια του φύτεψαν λαχανικά, στη σκεπή του στεκόταν μια νεραντζιά. Στη σκιά του δέντρου φτιάχτηκε ένας ξύλινος πάγκος· η μυρωδιά από τα νεράντζια έφερε στα μάτια μου τη γιαγιά, που είχα χάσει πριν από πολλά χρόνια στη Γιάλτα.

Κάθισα στον πάγκο, πάνω από το κεφάλι μου κρεμόταν ένα νεράντζι. Ψήλωσα το χέρι και το έκοψα. Το έφερα στα ρουθούνια, το μύρισα. Με το νύχι έζυσα τη φλούδα, εκείνη δάκρυσε και η γιαγιά κάθισε στην άκρη της μύτης μου. Ακούμπησα τους αγκώνες στο ξύλο, τα μάτια παρέμειναν καρφωμένα στον καρπό και θυμήθηκα που κάποτε ο πατέρας θέλησε να κόψει το δέντρο, να ξεριζώσει τη μητέρα του από το χώμα. Έφερα αντίρρηση τότε. Ο πατέρας με κοίταξε παραξενεμένος. *Είναι άχρηστο, είπε. Όλα είναι χρήσιμα, απάντησα. Στη θέση του θα φυτέψουμε πατάτες, είπε. Δεν θα πιάσουν. Αυτό το μέρος είναι φτιαγμένο για να πέφτουν τα νεράντζια, απάντησα. Γιατί προσπατεύεις αυτό το δέντρο; με ρώτησε. Έτσι, απάντησα· ντρεπόμουν να παραδεχθώ ότι η ενθύ-*

μηση της γιαγιάς ξεθώριαζε με τον χρόνο, πως το πρόσωπό της ήταν ένα κενό σημείο κάπου στο παρελθόν, πως μόλις φτάσαμε στο νησί και είδα τη νεραντζιά, οι ρυτίδες της γιαγιάς έσκαψαν ξανά τα μάτια της και πως πλέον μπορούσα να την κοιτάζω ξανά να ετοιμάζει γλυκό νεράντζι, όπως έκανε κάθε Σάββατο στη Γιάλτα.

Έλα να με βοηθήσεις, Φέντια, έλεγε και με έβαζε να καθίσω όρθιος σε μία καρέκλα ώστε να μπορώ να βλέπω τις κινήσεις της. Η γιαγιά έπαιρνε τα νεράντζια και τα έπλενε, και με ένα μαχαίρι καθάριζε τα εξωτερικά στρώματα από τις φλούδες. Έπειτα τα χάραζε και αφαιρούσε τη σάρκα από το δέρμα, και έδενε το δέρμα με χοντρή κλωστή. Έβαζε την κατσαρόλα στη φωτιά και τη γέμιζε μέχρι επάνω με νερό. Όταν το νερό άρχιζε να κοχλάζει, βουτούσε τα ρολά στην κατσαρόλα. Μόλις μαλάκωναν, τα έβγαζε και τα έβαζε σε μία λεκάνη γεμάτη με νερό, και κάθε τέσσερις ώρες, μέχρι να πέσει το σκοτάδι και η νύστα στα μάτια της, άλλαζε το νερό στη λεκάνη για να μη μείνει η πίκρα στη γλώσσα. Το επόμενο πρωί με έπαιρνε από το χέρι και μου έλεγε: *Πάμε, Φέντια, να ολοκληρώσουμε το έργο μας, και με ανέβαζε ξανά στην καρέκλα. Άδειαζε το νερό, άπλωνε ένα πανί και σκουύπιζε τα ρολά. Στη συνέχεια έβαζε την κατσαρόλα στη φωτιά και στην κατσαρόλα λίγο νερό και μπόλικη ζάχαρη. Μόλις το σιρόπι έδενε, έσβηνε τη φωτιά και περίμενε να πέσει η θερμοκρασία. Στο τέλος τα φυλάκιζε σε ένα γυάλινο βάζο και το σιρόπι κολλούσε στα τοιχώματα. Ο παππούς και ο πατέρας άδειαζαν το*

βάζο μέσα σε δυο μέρες, μόνο το σιρόπι στα τοιχώματα αφήναν. Η γλώσσα τους βαφόταν πορτοκαλί, στα χείλη είχαν ζάχαρη.

Όταν η γιαγιά πέθανε, πέθανε μαζί και το γλυκό νεράντζι. Ούτε ο παππούς ούτε ο πατέρας ζήτησαν από τη μητέρα μου να φτιάξει γλυκό νεράντζι. Ίσως να μην ήθελαν η γλώσσα τους να αγγίξει κάτι πεθαμένο. Λίγο μετά πέθανε και ο παππούς, επειδή είχε ζήσει μαζί της πενήντα χρόνια, επειδή ήθελε να είναι πεθαμένος δίπλα της άλλα τόσα.

Τελικά ο πατέρας δεν πείραζε το δέντρο, έφτιαζε και έναν πάγκο για να ξαποσταίνει τα απογεύματα. Τα καλοκαίρια όταν σουρούπωνε, ο ήλιος χτυπούσε το σπίτι στην πρόσοψη, και όταν γύριζε από τη δουλειά στο ελαιοτριβείο είχε ανάγκη να βρει κάπου έναν ίσκιο για να ξαποστάσει και να πιει τον καφέ του. Και όταν το πρώτο μας καλοκαίρι στο νησί τελείωνε, με πλησίασε και μου είπε: *Είχες δίκιο, Φέντια. Αυτό το δέντρο δεν είναι άχρηστο. Αν το είχα κόψει, θα με έτρωγε ο ήλιος. Τώρα ο ήλιος χτυπάει στα φύλλα του και φεύγει μακριά, απλώνεται στη στέγη και τα χωράφια. Όπως φαίνεται, πρέπει να σε ακούω συχνότερα, γιατί τα παιδιά βλέπουν τον κόσμο διαφορετικά από τους μεγάλους, γιατί καταλαβαίνουν τη φύση, και η φύση δεν πλάθει τον κόσμο τυχαία. Μόνο οι ενήλικες πλάθουν τυχαία τη ζωή τους, διότι τα μάτια μας δεν μπορούν να δουν μακριά. Μονάχα στο αύριο φτάνουν, και το αύριο στέκεται στην άκρη της μύτης μας, ενώ εκείνο των παιδιών περνάει πάνω από τα βουνά και τις θάλασσες,*

πηγαίνει σε ένα μέρος όπου ο ενήλικας δεν μπορεί να ταξιδέψει, είπε και χαμογέλασε.

Πέντε λεπτά αργότερα, ο πατέρας βγήκε στον κήπο. Στο ένα του χέρι κρατούσε το φλιτζάνι με τον καφέ, το άλλο ήταν χωμένο στην τσέπη του παντελονιού του. Με κοίταξε συνεσταλμένα, το δέρμα κάτω από τα μάτια του ήταν μαύρο. Δεν ξάπλωσε καθόλου στο ντιβάνι του τη νύχτα που πέρασε· οι σκέψεις τού έφαγαν τον ύπνο και το σκοτάδι χώθηκε τελικά κάτω από το δέρμα του, στο σημείο που το μάτι έκλεινε. Κάθισε απέναντί μου και ακούμπησε το φλιτζάνι μπροστά του. Έδειχνε ξεκούραστος, επειδή δεν πήγε στη δουλειά. Πήρε άδεια για να περάσει λίγο χρόνο μαζί μου. Το απόγευμα, μόλις έμενε μόνος, θα ανέβαινε στο βουνό και θα έλιωνε την ελιά στα γρήγορα για να μπορέσει να καλύψει την απουσία του. Οι ρυτίδες ανάμεσα στα φρύδια έμοιαζαν λειασμένες. Ήθελε να δείχνει σίγουρος, αλλά το αριστερό του φρύδι τον πρόδιδε αφού τρεμόπαιζε. Όμως ο πατέρας είχε μάθει να κρύβεται, και έτσι μπόρεσε να κρύψει στο τέλος την ταραχή του κάτω από το φρύδι. Ήπια μία γουλιά. Το βλέμμα ήταν συνεχώς πάνω μου, τα μάτια ήταν μεγάλα και στρογγυλά, μέσα στο μαύρο χρώμα τους το νεράντζι αντανακλούσε. Οι βλεφαρίδες του ανοιγόκλεισαν, χάθηκα για λίγο, έπειτα ζωντάνεψα ξανά. Η αναπνοή του ήταν σταθερή και τα ρουθούνια του κατάνιχναν τον αέρα δίχως κόπο. Δίπλα τους κατέβαιναν δύο μεγάλα αυλάκια· η δουλειά στο ελαιοτρι-

βείο είναι σκληρή και αφήνει σημάδια στο πρόσωπο για να θυμάσαι τον κόπο σου. Τα χείλη του ήταν ελαφρώς σφιγμένα. Εκείνη η σκέψη που έκανε το φρύδι να τρεμοπαίξει κάθισε στη γλώσσα του και ο πατέρας θέλησε να την καταπιεί, να τη σπρώξει στον λάρυγγα και να τη χωνέψει για να σταθεροποιήσει τα λόγια του. Δεν ήθελε εκείνο το πρωί οι λέξεις του να κρέμονται στο παγωμένο κενό. Άπλωσα το χέρι μου και άγγιξα το δικό του. Τα χείλη του χαλάρωσαν κάπως, το δέρμα στα μάγουλα ζάρωσε όπως ένα ρετάλι που κολλάει στη μύτη ενός παπουτσιού. Το αριστερό μάγουλο ζάρωσε περισσότερο, επειδή η ένταση κυφορούνταν σε εκείνη την πλευρά. Ο πατέρας μάζεψε το χέρι και αυτό ανέβηκε στο κεφάλι, κάλυψε λίγο τα μάτια του, εκείνο το χαμόγελο απέκτησε λερωμένα νύχια, με χρώμα κολλημένο από κάτω. Οι φλέβες φούσκωναν στο ηλιοκαμένο του δέρμα, τα δάχτυλα ήταν λεπτά. Το χέρι γλίστρησε από τον ιδρώτα, το κάτω χείλος μάζεψε, τα κίτρινα δόντια του φανερώθηκαν και η παλάμη του ακούμπησε στο πιγούνι. Ο λαιμός τεντώθηκε, το καρδί μετακινήθηκε, το σάλιο του έδειχνε πηχτό. Τα χείλη του έσφιξαν ξανά σβήνοντας το χαμόγελο, τα φρύδια έγειραν πάνω στο βλέμμα, η γλώσσα πλατάγισε στον ουρανόσκο. Τα δάχτυλα τύλιξαν το φλιτζάνι και το ακούμπησαν στο στόμα. Το ρούφηγμα ήταν ήρεμο, η νευρικότητα κατέβηκε στον λάρυγγα.

«Κοίταξε πόσο όμορφος έγινε ο κήπος μας, Φέντια», είπε. «Οι ντοματιές άνθισαν και τα αγγούρια μακραί-

νουν από τον ήλιο. Μέχρι να τελειώσει αυτό το καλοκαίρι, ο κήπος μας θα είναι πολύχρωμος. Όλα τα ωραία πράγματα σε αυτόν τον κόσμο είναι γεμάτα χρώμα. Γι' αυτό και τα δικά σου μαλλιά είναι κόκκινα. Διότι είσαι όμορφος».

«Δεν θα είμαι εδώ για να δω την αλλαγή. Θα βρίσκομαι κάπου μακριά, κάπου που τα κτίρια καταπίνουν το χρώμα και φτύνουν γκριζο», απάντησα.

«Δεν μπορεί να γίνει διαφορετικά», είπε και κοίταξε γύρω του. «Όλα αυτά σου ανήκουν. Για να τα αποκτήσεις, όμως, πρέπει να πας αλλού, να ξεφορτωθώ πρώτα τα κουνούπια. Όταν με το καλό επιστρέψεις, θα τρως σαν βασιλιάς».

Άφησα το νεράντζι στον πάγκο, το δάκρυ κύλησε από τη φλούδα στο ξύλο και το καφέ έγινε βαθύτερο. Έφερα τα χέρια στη μύτη, αλλά τα δάχτυλα δεν είχαν κάποια μυρωδιά: όταν φοβάσαι, δεν νιώθεις τίποτα.

«Πόσο θα σου πάρει να ξεφορτωθείς τα κουνούπια;» ρώτησα.

«Δεν ξέρω, Φέντια», απάντησε. Τα φρύδια του ανασηκώθηκαν, τα μάτια του μεγάλωσαν, το μέτωπο δίπλωσε. «Μπορεί λίγο, μπορεί λίγο περισσότερο», μουρμούρισε και οι ώμοι του έπνιξαν τον λαιμό του. «Το φάρμακο κοστίζει, και αυτή τη στιγμή δεν μπορώ να το αγοράσω. Όμως, άμα λείπεις, θα δουλεύω δύο βάρδιες και θα παίρνω δύο μισθούς. Έτσι θα μπορέσω να μαζέψω χρήματα και να το αγοράσω. Έπειτα θα ραντίσω και εσύ θα επιστρέψεις δίπλα μου, διότι τα

κουνούπια θα πεθαίνουν μόλις περνούν πάνω από τον φράχτη μας».

«Θέλω να μείνω εδώ», είπα.

Ο πατέρας χλώμιασε, το χέρι του τινάχθηκε νευρικά και χτύπησε το φλιτζάνι. Εκείνο έκανε μία γύρα στο τραπέζι, ο πατέρας το συγκράτησε. Οι ώμοι του χαμήλωσαν για να μπορέσουν να σφίξουν γύρω από το στήθος του.

«Ο γιατρός ήταν ξεκάθαρος. Πρέπει να φύγεις», είπε.

«Τα κουνούπια έχουν φτερά και πάνε παντού. Πουθενά δεν θα είμαι ασφαλής», απάντησα.

«Ο θεός σου μου έδωσε τον λόγο του. Είπε πως στην Αθήνα δεν έχουν κουνούπια με ελονοσία, διότι έχουν μπαζώσει τους βάλτους για να χτίσουν σπίτια. Μόνο ποντίκια και κατσαρίδες έχουν, διότι τρώνε πολύ κρέας. Εδώ τα κουνούπια είναι γεμάτα αρρώστια. Η θάλασσα σπέρνει δίπλα μας βάλτους, οι οποίοι βράζουν κάτω από τα πόδια μας. Επίσης ο θεός σου μου υποσχέθηκε πως θα σου μάθει να οδηγείς. Όσο λείπεις, θα συνεχίσω να δουλεύω δύο βάρδιες και μόλις επιστρέψεις θα αγοράσουμε ένα φορτηγό. Θα φορτώνουμε τηνπραμάτεια μας και θα την πουλάμε στις πόλεις. Και πού ξέρεις, Φέντια, ίσως να γίνουμε πλούσιοι».

Κούνησα το κεφάλι μου καταφατικά, σαν να συμφωνούσα με όσα έλεγε. Μέσα μου όμως φοβόμουν. Στο νησί είχα κάτι δικό μου. Ένα σπίτι, ένα δωμάτιο, έναν πατέρα. Στην Αθήνα δεν θα είχα τίποτα· όλα ανήκουν σε άλλον.

«Τι έχεις;» ρώτησε ο πατέρας.

Τα μάτια μου έπεσαν στο τραπέζι, η γλώσσα πλατάγισε στον ουρανίσκο, ένα κύμα που χτύπησε στον βράχο. Τα δάχτυλα μπλέχτηκαν, έγιναν κόμποι. Ένα δίχτυ που έπεσε στο κενό.

«Άσε με να μείνω», είπα και τα φρύδια του πατέρα ενώθησαν. «Δεν μου αρέσει που θα μείνεις μόνος».

Ο λαιμός του έγειρε μπροστά, τα φρύδια χαμήλωσαν, το βλέμμα κρεμάστηκε στα γόνατα. Το κάτω χέλιος άρχισε να τρέμει, τα δόντια το κράτησαν για να μην πέσει.

«Έχω χάσει ήδη τη γυναίκα μου από φυματίωση, δεν πρόκειται να χάσω τον γιο μου από ελονοσία... μονάχα από πείσμα, για να μη μείνω μόνος. Αν δεν φύγεις θα μείνω μόνος για πάντα. Αν πας στην Αθήνα, η μοναξιά θα τελειώσει σύντομα και το σύντομα περνάει. Το πάντα, όμως, κάθεσαι στα μάτια και δεν φεύγει ποτέ», απάντησε και έκανε μία παύση. «Στο νησί τα κουνούπια σε τσιμπούν και εσύ ανεβάζεις πυρετό και ο γιατρός μου μαρτύρησε πως δεν μπορεί να σε σώξει συνέχεια. Κάποια στιγμή τα φάρμακα θα στεγνώσουν στα ράφια και οι καινούργιες προμήθειες θα αργήσουν να φτάσουν. Έτσι, αν φύγεις τώρα, κάποια στιγμή θα επιστρέψεις. Αν μείνεις, όμως, κάποια στιγμή θα το μετανιώσω», προσέθεσε και το χέρι του άγγιξε το μάγουλό μου.

Φεύγοντας θα αφήσω πίσω πράγματα, θα αφήσω πίσω εσένα, θα αφήσω πίσω τη ζωή μου αυτή τη φορά,

σκέφτηκα, αλλά δεν μίλησα. Η σκέψη σχημάτιζε ένα άσχημο παρελθόν.

Αφήνοντας πίσω τη Γιάλτα, βρήκαμε στον δρόμο ένα νησί. Επάνω στο νησί βρήκαμε ένα σπίτι για εμάς, ένα μέρος δικό μας που κανείς δεν μπορούσε να μας κλέψει, μια Ιθάκη. Έστω και αν δεν ήταν ένα βασίλειο, έστω και αν είχε τσίγκο αντί για χρυσό, έστω και αν πάγωνες τους χειμώνες και καιγόσουν τα καλοκαίρια. Στην Ιθάκη μου ανακάλυψα ένα δωμάτιο με παράθυρο και πόρτα και κλειδί για να μπορώ να κλειδώνω στους τοίχους τις σκέψεις μου· ο πατέρας ήθελε να με κοιτάζει να μεγαλώνω κανονικά, γιατί εκείνος μεγάλωσε με ένα Μουστάκι Κάτω Από Τα Φρύδια να τον ελέγχει.

Ένας μηχανικός θόρυβος ακούστηκε από τη μεριά του δρόμου, πίσω από τη στροφή, εκεί που τα μάτια χτυπούσαν στον βράχο. Κατάπια ένα πηκτό σάλιο, η γλώσσα μου έγινε τραχιά, λες και έγλειφα το λεωφορείο που ξεπρόβαλλε μέσα από τη σκόνη.

Το λεωφορείο σταμάτησε μπροστά στην πόρτα του κήπου. Η μηχανή έσβησε, το μέταλλο ταράχθηκε, η βενζίνη κάλυψε τα πάντα. Τόσο τη μυρωδιά του καφέ όσο και του νεραντζιού· η βενζίνη ξέρει μόνο να σκοτώνει. Η πόρτα του λεωφορείου άνοιξε, από τη θέση του οδηγού βγήκαν δύο πόδια σμιλεμένα, πάτησαν στο χώμα. Πάνω τους στηριζόταν ένας γυμνασμένος κορμός που φάρδαινε όσο ανέβαινε το μάτι, σχηματίζοντας μία πλάτη γεμάτη μυς. Ο λαιμός φύτρωνε στους ώμους μακρής, ευθυτενής,

από το κεφάλι κρέμονταν ξανθιές μπούκλες. Κάτω από τις μπούκλες ξεπρόβαλε ένα πρόσωπο, ήταν ο Κόκος. Ο πατέρας σηκώθηκε από τον πάγκο. Το ένα του μάτι κοιτούσε μπροστά, το άλλο πίσω. Στο ένα υπήρχε το παρελθόν, στο άλλο το μέλλον. Στο τέλος ένωσε τα φρύδια για να μπορέσει να ενώσει τα κομμάτια του.

Έσυρε τα πόδια του στο χώμα, άνοιξε την αυλόπορτα και τα χέρια του. Ο Κόκος έπεσε στην αγκαλιά του. Τα χέρια του τύλιξαν τον πατέρα, ήταν τόσο μεγάλα που έμοιαζαν με κάβους πλοίου. Άρχισαν να ανταλλάσσουν λόγια, αλλά δεν μπορούσα να τους ακούσω, διότι δεν φυσούσε και οι λέξεις κάθονταν στα αυτιά τους. Ο πατέρας πήρε τον Κόκο και μπήκαν στον κήπο. Κάθισαν στον πάγκο. Ο ένας στη θέση του, εκεί που υπήρχε το φλιτζάνι. Ο άλλος βολεύτηκε δίπλα μου, εκεί που περίσσευε χώρος. Τα μάτια πλάι μου με κάρφωσαν. Το κορμί μου καμπούριασε στη ράχη.

«Ψήλωσες, ρε μπαγάσα», είπε ο Κόκος και η παλάμη του έπεσε στον ώμο μου. Έπειτα έγειρε μπροστά και με φίλησε στο μάγουλο, η αναπνοή του μύριζε τσιγάρο. «Την τελευταία φορά που σε είδα ήσουν μια σταλιά, τώρα μοιάζεις σωστός άντρας», προσέθεσε χαμογελώντας. Η φωνή του ήταν βαριά, λες και οι λέξεις του ήταν γεμάτες μυς και κατοικούσαν στα μπράτσα του.

Τα μάτια γλίστρησαν και έπεσαν στα μπλεγμένα μου χέρια. Έπειτα από τόσα χρόνια, ο Κόκος, ο άνθρωπος που στη Γιάλτα ήταν η μόνη παρηγοριά μου, βρισκόταν ξανά δίπλα μου. Κάποτε έφυγε από εκείνο το μέρος μονά-

χος, εκείνη τη μέρα θα έφευγε από το νησί κουβαλώντας εμένα μαζί του. Θα με έκλεινε στα μακριά του χέρια και θα με οδηγούσε στην πρωτεύουσα, σε έναν κόσμο που φοβόμουν, που δεν είχε αρχή και τέλος, σε ένα κομμάτι γης όπου ο άνθρωπος χανόταν κάπου στη μέση.

Όσο η φιγούρα του Κόκου γλιστρούσε στη μύτη των ματιών μου, πίσω από την πλάτη του έβλεπα να σχηματίζεται η Αθήνα. Την είχα δει κατά το παρελθόν· όταν φύγαμε από τη Γιάλτα για το νησί, κάναμε στο σπίτι του θείου Δημήτρη μία στάση. Δεν μου άρεσε αυτή η πόλη. Ήταν μεγάλη και οι άνθρωποι έμοιαζαν να χωνεύονται στο μέγεθος.

«Να φύγουμε γρήγορα», είχα πει στον πατέρα το πρώτο βράδυ. «Εδώ ο κόσμος στριμώνχεται στις γωνίες, έχει μάθει να στρίβει».

«Θα φύγουμε σύντομα. Θα πάμε στο νησί που σου υποσχέθηκα, στο μέρος όπου το κράτος παραχώρησε κάποτε στον Δημήτρη ένα κτήμα επειδή επέστρεψε από μακριά. Αυτός δεν το θέλει άλλο, μας το χαρίζει. Αυτό το σπίτι θα είναι δικό μας, μονάχα, και εμείς θα ριζώσουμε σε αυτό», μου είχε απαντήσει.

«Πότε;» είχα ρωτήσει.

«Σύντομα, σε μερικές ημέρες», είχε απαντήσει.

Οι μερικές ημέρες έγιναν τελικά σχεδόν ένας μήνας, στον οποίο πάλευα να μη χαθώ. Ο Κόκος έλειπε μακριά, εκεί που τον είχε στείλει ο στρατός, και συντροφιά μου κρατούσε η Μάγδα, η κόρη του θείου Δημήτρη, και εγώ ντρεπόμουν γι' αυτό. Εκείνη ήταν γυναίκα και εγώ

αγόρι, όλοι στον δρόμο μάς κοιτούσαν παράξενα. Εκείνη ήταν όμορφη, και εγώ με κόκκινα μαλλιά. Η Μάγδα, όμως, ποτέ δεν παραπονέθηκε, με συμπαθούσε, αφού στη Γιάλτα είχα κρατήσει ένα μυστικό για εκείνη: είχα καταπιεί τον Ιγκόρ, για να μη μάθει την αλήθεια ο θεός Δημήτρης. Έτσι κάθε πρωί καβαλούσαμε το λεωφορείο του θείου και πηγαίναμε στο κέντρο της πόλης, βαδίζαμε στους δρόμους, κοιτούσαμε τις βιτρίνες, τρώγαμε πάστες. Σε εκείνους τους δρόμους τρόμαζα, επειδή κυκλοφορούσαν αρκετά αμάξια, επειδή οι άντρες έβριζαν τον θεό, επειδή οι γλώσσες τους ζούσαν στα χέρια τους και τα χέρια των αντρών ήταν πάντα πρόθυμα για καβγά. Το βράδυ μπαίναμε ξανά στο λεωφορείο και επιστρέφαμε σπίτι, μιλώντας για το παρελθόν. Και τελικά εκείνος ο σχεδόν ένας μήνας πέρασε αργά, επειδή παντού υπήρχε άσφαλτος, επειδή πουθενά δεν βρήκα μία σπιθαμή θάλασσας να πετάξω μία πέτρα.

Ο πατέρας έφερε τον καφέ στα χείλη, ήπιε μία γουλιά και μαζί κατάπιε τις αναμνήσεις μου. Η γλώσσα του σύρθηκε στον ουρανίσκο, μία ερώτηση κρεμάστηκε στα δόντια του.

«Πηγαίνουν καλά οι δουλειές με το λεωφορείο;» ρώτησε.

«Μια χαρά, θείε», απάντησε ο Κόκος. «Το λεωφορείο είναι χρήσιμο σε μια μεγάλη πόλη όπως η Αθήνα, γιατί οι δρόμοι είναι ατελείωτοι και τα πόδια κουράζονται γρήγορα».

Στα δόντια του πατέρα κάθισαν καινούργιες ερωτήσεις, στις οποίες ο Κόκος έβρισκε νέες απαντήσεις: Συνεχίζουμε το ίδιο δρομολόγιο... Τις περισσότερες φορές ο θεός κάθεται στο τιμόνι και εγώ κόβω τα εισιτήρια. Στην πραγματικότητα ο θεός, όμως, δεν ξέρει να οδηγήσει και οι επιβάτες φοβούνται όταν κρατάει το τιμόνι στα χέρια του... δεν υπερβάλλω. Βουτάει στις λαγκούβες και γδέρνει τα λάστιχα στις άκρες των πεζοδρομίων... έχει μεγαλώσει και η όρασή του έχει μικρύνει... ευτυχώς στον στρατό κέρδισα κάτι. Ένα δίπλωμα. Τώρα τελευταία ανέλαβα εγώ το τιμόνι και ο θεός τα εισιτήρια... είναι όλοι μια χαρά στην υγεία τους. Μάλιστα η Μάγδα θα αρραβωνιαστεί σύντομα... τον Βλάσση... δεν τον συμπαθώ καθόλου, αλλά αφού αρέσει στην ξαδέρφη, εμένα δεν μου πέφτει λόγος... γνωρίστηκαν κατά τύχη, επειδή οι γονείς του έχουν ένα μπακάλικο εκατό μέτρα μακριά από το σπίτι. Γνωρίστηκαν εκεί, επειδή η θεία Πατούλα έστειλε συνέχεια τη Μάγδα στο μπακάλικο να ψωνίσει... δεν ξέρω αν η θεία το έκανε επίτηδες, η Μάγδα πάντως μόνο για τον Βλάσση έχει μάτια... έχεις δίκιο, θείε, δεν τον συμπαθώ. Αυτός μιλάει μονάχα για τα λεφτά, η γλώσσα του όταν πλαταγίζει στα δόντια του ακούγεται σαν ταμειακή μηχανή. Ο Βλάσσης ενδιαφέρεται μονάχα για το χρήμα, είμαι βέβαιος ότι δεν την αγαπάει την ξαδέρφη, αλλά λιγουρεύεται το λεωφορείο και το σπίτι. Να δείτε που για να κάνει τον αρραβώνα θα τα ζητήσει πρώτα προίκα και μετά θα μας πετάξει στον δρόμο. Πρώτο από όλους εμένα, αφού ούτε εκείνος με